

Ni ti ni ja

KAMIJ LORANS

NI TI NI JA

Prevela sa francuskog Izabela Nikodijević

Mono i Manjana

2007.

Naslov originala
Camille Laurens – Ni toi ni moi
Copyright © P. O. L. éditeur, 2006

Izdavač
Mono i Manjana

Za izdavača
Miroslav Josipović
Nenad Atanasković

Urednik
Tatjana Bižić

Prevod
Izabela Nikodijević

Lektura
Sandra Šare

Korice
Natalija Petrović

Tehnički urednik
Nenad Đuričić

Štampa
Rubikon, Beograd

Tiraž
1.500

ISBN 978-86-7804-099-3

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.133.1-31

LORANS, Kamij

Ni ti ni ja / Kamij Lorans ; prevela sa francuskog Izabela Nikodijević.
- Beograd : Mono i Manjana, 2007 (Beograd : Rubikon). - 254 str. ; 20 cm

Prevod dela: Ni toi ni moi / Camille Laurens. - Tiraž 1.500.

ISBN 978-86-7804-099-3

COBISS.SR-ID 140707595

„Šta je muškarac za ženu?“

„Njena propast.“

Žak Lakan

„To što govorite je toliko tačno
da je suprotno savršeno istinito.“

Benžamen Konstan

Marijana: „Misliš li da živimo
u potpunoj konfuziji?“
Johan: „Ti i ja?“
Marijana: „Ne, mi svi.“

Ingmar Bergman
Scene iz bračnog života

BELEŠKA AUTORKE

Tekst koji sledi je rezultat moje elektronske prepiske s mladim francuskim režiserom koji živi u inostranstvu radi adaptacije jedne od mojih knjiga za snimanje filma. I mada je u potpunosti podržavao objavljivanje ovog *work in progressa*, što je zapravo i sam sugerisao, nije želeo da se njegovo ime, niti ijedna njegova poruka pojave u njemu. U nadi da ću čitaocu olakšati razumevanje ove jednoglasne razmene koja, međutim, nije monolog, bilo mi je potrebno da ponekad izmenim originalan tekst svojih imejlova. Pokušala sam da izostavim ponavljanja a da pri tom ne uklonim oklevanja, greške, da ne brišući kontradiktornosti, učvrstim osnovu, ostavljajući pri tom beline i praznine. Takođe sam razgraničila delove koji bi mogli da se nazovu poglavljima ili sekvencama da bih zabeležila etape ove saradnje, kao i njene prekide – na nekoliko dana ili nekoliko nedelja. Tekstu sam ostavila njegovu ispreaturanu hronologiju i njegovu nesavršenu razdeljenost. Međutim, nisam smatrala potrebnim da pokažem razna stanja scenarija u pravom smislu reči, niti da preciziram svoj i njegov udeo: dešavalo se da scena koju bi predložio neko od nas dvoje bude doterivana više puta u istom danu, s moje ili s njegove strane, i čitanje toga bi, verujem, bilo dosadno i opterećeno ponavljanjem. Uostalom, biće jednostavnije shvatiti našu saradnju kroz film, koji će, nadam se, iz te saradnje proizaći. S druge strane, sačuvala sam u prepisci sve priloge – koncepte

romana, odlomke, uzgredne beleške, predloge planova... – ali takođe i poruke koje nisam poslala, i koje se ovde nalaze pod zaglavljem „Korpa“. Sve to od ove knjige čini nekakvo mentalno gradilište, sa svojim neredom, svojim škartom i svojim sumnjama. Koji je drugi način da se približimo realnom ako ne praćenje, bez kanalsanja, životnih događaja koji kroz nas prolaze, prenošenje reči i slika gde kaos, i pored svega, poprima oblik – ljudski oblik – i gde, ponekad, u jednom nesigurnom i mutnom odsjaju, kao u nečijim očima, možemo ugledati sebe?

Unutrašnjost, mrak. Apartman, proslava. Galama, mnogo sveta. Ljudi piju, puše, pričaju ili plešu. Najpre vidimo njegovo lice, u gro-planu, iz anfasa. To je prva slika: njegovo lice, lepo, kao nacrtano, muževno. Obrve su mu vrlo guste, vrlo tamne, nos mu je prav, usne pune, ten taman. Prisutni ljubitelji filmske umetnosti bi mogli pomisliti na Marčela Mastrojanija iz *Lepog Antonija* Maura Bolonjinija iz 1960. – ovo poređenje bi iz više razloga bilo osnovano, tim pre što su istih godina, obojici im je trideset šest, ukoliko zaboravimo da je glumac, na ovaj januarski dan 2003, mrtav već sedam godina od posledica raka pankreasa. Lagani *travelling* napred potiskuje na ivice kadra zadimljenu gomilu, nastavlja da se približava tom muškarcu koga nijednog trenutka niko ne zaklanja – svet statira u jednoj zvučnoj konfuziji.

Zbunjuje nas njegov pogled zato što se pitamo u šta gleda. Budući da lice vidimo iz anfasa, bilo bi normalno da muškarac gleda u vas, gledaoca, svedoka, kamermana – ali ne možete u to da poverujete: dobro znate, u senci u kojoj se nalazite, da vas on ne vidi i da, uostalom, onog trenutka kada vas ugleda, ne biste umeli da izazovete tako intenzivan pogled – ko ste vi da bi vas neko toliko želeo? U tom pogledu iznenađuje upravo to što je potpuno ispunjen, što je u potpunosti i misteriozno oduševljen nečim vama nevidljivim i, na neki način, nevidljivim i njemu samom: okrenut ka vama, on posmatra prazan prostor između

sebe i vas, vaše senke. U njegovom vidokrugu, dakle, nema predmeta, to je pogled ispunjen nečim u šta gleda a što ne vidi, nekim predmetom koji ne postoji.

Ali ipak ne, to je nemoguće: ono što ne postoji ne može udahnuti život takvom pogledu. Neka forma mora nužno da ga objasni, neka predivna slika mora da opravda njegovu ushićenost. I mada se kamera i dalje približava, gro-plan ništa ne hvata u tom zadivljenom oku, ništa do žute tačke neke udaljene lampe na komadu nameštaja – svetlosti bez koje bi scena ostala nevidljiva – ili, još mutnije, srebrnu svetlost ogledala okačenog na zid. Šta je iznenada ugledao u tom ogledalu, kakav odsjaj kome se nasmešio? Ne znamo. Ali to tako počinje, prkoseći svim zakonima optike, vi tako ulazite u sliku: niti kroz ključaonicu, niti kroz procep zavese koja se otvara, niti kroz teško razumljiv rukopis čije strane iznenada oživljavaju u bučnom okruženju jedne večeri, ne: ulazite iz zadnjeg plana, preko ogledala bez sjaja u kome se nejasno vidi i vaš pogled.

Iskreno, ne verujem da je to dobra ideja, ne znam čak ni da li je moguće ostvariti je. Budući da ste me čuli da na radiju čitam priču *Čovek moje smrti*, znate da je reč o vrlo kratkoj priči, nekoliko strana svega, dvadesetak minuta tek. Malo reči, dakle, još manje slika: dva, mislim da postoje samo dva fiksna kadra od kojih bi, naposljetku, možda mogao da se napravi lep kratkometražni film, ali sigurno ne film koji vi imate na umu. Poznate su vam te slike, i bez sumnje ih vidite, inače mi ne biste pisali. Razumem, uostalom, da vas taj tekst zanima, vâs, režisera, jer u suštini u tekstu su samo opisane slike, poređani kadrovi, prvi i poslednji pogled muškarca na ženu, susret i raskid.

Pristajem da ponovo uzmem te fotografije, one su u fioci uklonjenoj iz mog sećanja, nikada nezatvorenoj, one stalno strše, vire iz nje. Uzimam ih i spuštam jednu pored druge – samo zbog vas, obično to izbegavam. Pomalo se osećam kao da sučeljavam fotografije jednog čoveka, deteta, potom starca: potpuno su isti i potpuno drugačiji. Između te dve fotografije nešto je uklonjeno ili, tačnije, nešto je bilo uklonjeno, nije to bilo voljno, nije namerno. Od jednog do drugog snimka nešto je izbrisano, više nije tu, nestalo je, nedostaje, to je sve što se može reći.

Razlog zbog koga bih radila taj film s vama, ukoliko dobro razmislim, a vi me molite za to, ne nalazi se ni u jednoj od tih dveju foto-

grafija. Njihov opis, onakav kakav jeste, više me ne zanima, one su skoro iscrple snagu svojih emocija. U njima se čak nalazi nešto što me užasava, što mi ledi jezik. Oh! Ne sumnjam da bi neki glumac to vrlo dobro odglumio, da bi oživeo taj oštar bol, tako svojstven ljudskom liku, kada nas nečije postojanje obuzme i čvrsto se utisne u nas. Vi sami, ma kako da ste daleko, sigurno imate neke ideje, ne govorite mi o njima, prerano je, ali zasigurno zamišljate nekoga, neko lepo lice, privlačno i u senci i pod svetlošću. Međutim, znate li šta ja želim? Da vidim ne te slike, već prelazak s jedne na drugu, da vidim kako se prelazak odigrava, kako nastaje nagla promena, kako se prepoznaje zaokret, napuštanje puta, da vidim kako događaji teku, teku li med i mleko ili sve polazi po zlu, šta se dešava između, šta nestaje, šta se dešava kada ljubav prolazi? Smatrate li vi normalnim da ljubav prolazi? Da samo prođe? Tu je, a onda više nije tu: imate li objašnjenje za to? Imate li nešto da pokažete na rubu slike sreće, na uskoj traci kadra, u međuprostoru, na granici s onim što je van vidnog polja? Zato jer nije dovoljno primetiti neodređenu prazninu, postepeni prelazak u crno, to je previše lako. Hoću da vidim kako, ali hoću i da znam zašto. Uzrok stvari, njihov smisao i smisao koji dobijaju, zašto dolazi do razdvajanja, zašto nastaje proklizavanje, šta sam uradila, zašto to kažeš, šta sam ti uradila, zašto me više ne voliš? Reči ponekad mogu da objasne smisao, ali je njegovo nepostojanje uobičajenije. Ali slike! Tu ništa ne mora da se izlaže, shvatate, ništa da se širi. Film traži ljubavne priče koje se odvijaju u vremenu, koje podražavaju najobičnija iskustva: susret, euforiju, potom razočaranje ili istrošenost, izdaju, pa sve do raskida. Ali ovde nema ničega od svega toga: nema primetnih promena, nema *glume*, ako vam se tako više dopada. Bio bi to film suprotan prirodi, jedan okamenjeni film. Dva fiksna kadra – lice a, lice a' – i dve zamrznute rečenice – „Volim te“, „Ne volim te više“. Tu bi trebalo postaviti kameru, na promeni kadra, tačno na mestu onog „Secite!“, u ravnoteži na zarezu gde se priprema, bez prelaska, bez izvrtanja smisla, njegov preokret, crno belog, ništa svega, početak

kraja. Kako zamišljate da to snimate? To je tek premetanje, možda ne toliko promena kadra koliko beskrajno mali prelaz s jednog na drugi fotogram, što traje koliko i treptaj oka. Nema raspadanja, nema *travelinga*, nije to priča o jednom paru koji se dvadeset godina rastura; to sam, skrećem vam pažnju, već dala; na vama je samo da prilagodite ostale moje romane. Ovde je drugačije, nemamo vremena da vidimo, nema šta da se vidi: ne dvadeset godina, ne, dvadeset četiri slike u sekundi. Da li, dok stojite, osećate okretanje planete? Ne. E pa, to je isto: nema katastrofe. Nečujna revolucija. Stalna ali ipak neosetna, čak i golom oku ili onima koji ne pate od morske bolesti: dan, noć. Nevidljiv zaokret. *Eppure si muove*. Tišina, snima se. Razmislite takođe o onom čoveku koji ispija piće s prijateljima. Iznenada odlazi u svoju kancelariju i puca sebi u glavu. Njegov gest nema nikakvog smisla, čak i da je smisao postojao, čovek ga nije poverio nikome, u svakom slučaju, nema smisla za druge. „Bio je vrlo veseo“, kažu tada. „Nismo ništa videli“, kažu jednoglasno. A vi, vi ćete snimiti to: „Nema šta da se vidi“? Beli ekran? Crni ekran? Hoćete li da gledaoci polude? Ma hajdete! Nema šta da se vidi: odlazite!

Mada, nisam poštena prema vama: realnost je još i gora jer ona sprečava svaku priču, svako narativno izlaganje, pa bilo to i kazivanje u elipsama: ne postoje dve slike, ne postoje dve rečenice, postoji samo jedna. Ne radi se, dakle, o stavljanju jedne slike pored druge, već o stavljanju jedne slike preko druge tako da ne možemo preći s jedne na drugu, već samo kopati kako bismo videli onu drugu ispod, pokušati da je vidimo u iscrpljujućoj igri zadnjih namera i zadnjih misli, čitanja između redova i očiglednosti. Maska starca zamućuje jasne crte deteta, mržnja iskrivljuje ljubav, a ispod naslikanih platānā u muzejima šire se neki drugi prizori, skriveni ali ne i izbrisani, skica ispružene ispod savijene ruke ili mačke ispod psa. *Suprotno je uvek istinito*, eto aforizma koji izluđuje film. (Ne literaturu, ne, reči su upoznate sa svojom dvostrukom igrom, dok slika... Generalno, verujemo onome što vidimo.) *Suprotno je uvek tačno* – ne *kasnije*, bilo bi to previše

lepo, već *istovremeno*. Sve se dešava u jednom trenutku i na jednom mestu, sve je uvek već tu, već učinjeno, već poreknuto, već završeno. Dve rečenice „Volim te, „Ne volim te više“ ne podrazumevaju trajanje, nego postoje kao palimpsest¹: „Volim te“, „Ne volim te“, što vam umnogome komplikuje zadatak! Ukoliko istrajete na ovom projektu, moraćete da snimate film u kome svaka slika sadrži svoj negativ, svako lice svoju masku, svaki dekor svoje naličje, svaki kadar svoju maglovitost. Moraćemo da osmislimo igru kopiranja . Uvek je neko sakriven iza, nevidljiva slika, senka na umetničkoj slici. Moraćemo da snimimo snoviđenja i duhove i da damo smisao besmislenom i formu onome što je više nema.

Jeste li sposobni za to? To je prvo pitanje. Da, svakako mi pošaljite kasete svojih prethodnih filmova. Pišete mi da biste želeli da bolje upoznate čoveka moje smrti, da saznate celu priču za koju slutite da je istinita da biste je potom *zamislili*. Jedino što za sada želim da vam otkrijem, zato jer to istovremeno objašnjava moje oklevanje i moje iskušenje, jeste da je on bio režiser, kao vi: slike se još jedanput slažu jedna preko druge, magnetišu se, vi, on, ne mogu to da sprečim – kao da ste došli da me pitate da vam kažem šta on nije želeo da zna kako biste pokazali šta nije želeo da vidi. Takođe, kada pišem, identiteti se mešaju: ja, ona ili ja, on, ti i vi, sve zamenice su imaginarne. Vi kažete da ste me čuli kako čitam taj tekst vrlo kasno jedne noći u nekom izgubljenom hotelu. Kakvu opsenu je u vama izazvao moj glas? Na šta ste pomislili? Čija sam ja senka pratilja? U ogledalu, licem u lice s čovekom moje smrti, nalazite li ženu svog života? Zar nisu uvek samo duhovi ti koji idu jedan drugom u susret?

Imam li želju da se s vama vratim u svoj ukleti zamak, da vas povedem u organizovani obilazak, uključujući i posetu podzemnim tamni-

¹ Rukopis s koga je izbrisan prvobitni tekst da bi bio ispisan novi. (Prim. prev.)

cama? A onda, da li želim da posetim vaš? Treba li dozvoliti povratak povratnicima? To je ono drugo pitanje. Pustite me da razmislim. Viđeću – moram da vidim.

Silazim niz stepenice, još držim papir na kome si mi napisao svoje ime i svoju adresu, dopadaš mi se, dopadam ti se, videćemo se, ti i ja.

Moglo bi da počne tu, na stepenicama, odmah pošto se vrata zavrtvore – čula bi se buka proslave koju je ona upravo napustila, žagor koji se utišava. Ili možda nešto kasnije, kada otvara vrata trema i kada je spoljna hladnoća ščepa (grimasa neugodnosti, vrat uvučen među ramena, ruke stežu okovratnik kaputa); ona hoda brzim korakom, na fasadi, u okvirima prozora, vidimo senke koje se kreću. Pratili bismo je kroz Ulicu dez Aršiv – tabla zagasitoplava, zaleđene bordure – najpre s leđa kako se mimoilazi s nekoliko prolaznika, najviše muškaraca, parovima muškaraca – zaleđenog daha poput zamrznutih reči, suznih očiju. Zatim iz profila: ponovo čita šta piše na papiru, naizgled iznenađena – rukopis običan, sličan štampanom – kakvo iznenađenje, nagla pojava jednog imena u životu! Savija papir i stavlja ga u rukavicu – mapa blaga.

Posle je mnogo teže. Ljubav je tu, ali kako je pokazati, samo je pokazati, da se vidi? Ili možda treba sve promeniti. Bilo bi proleće, leto, neki drugi kvart, ulica s beskrajnom perspektivom, Ulica Sen Žak, na primer, s pogledom iz pravca Peti-Pona: to je ulica koja, ukoliko njome idete uzbrdo kad je sunčano, u vama otvara nešto, koja širi sebi

prostor: kao da idemo ka moru – to bi moglo da odgovara, moglo bi da prenese to stanje otežalosti, znate, kada je vazduh koji udišemo sam po sebi naslada a svetlost koja se iznenada širi preko sveta, čini se, objašnjava njegovu tajnu; da, Ulica Sen Žak, zrak svetlosti koji se odbija o zidove Sorbone ili kupole koju vidimo odozdo (Val de Gras, možda), to bi moglo biti dovoljno. Ona bi hodala lagano i pobednički okružena drugima – sirene ambulantanah kola koja jure ka bolnici Košin, škripa kočnica, policijski automobili – a iza rešetaka furgona koji ih iz Palate pravde vraća u zatvor Sante, muškarci je zovu i zvižde joj i, kada okrene glavu prema njima i ne primećujući ih, njeno lice u njima na trenutak izaziva osećanje lišenosti ili osuđenosti, nadmoći nad svim onim što nas okružuje, tu bezbrižnu radost, ravnodušnost prema svim svakodnevnim brigama, osećanje izvesnosti da svet više ne može da nas rani tamo gde postojimo, milostivu snagu koju ona, u svojoj svetloj, laganoj i razigranoj haljini, nosi i odnosi daleko; jabuka maznuta s police nekog dobroćudnog bakalina; skok da bi izbegla poštara i njegovu torbu; ples s isporučiocem cveća ili japanskim turistom – ljubav će uvek biti ljubav.

Ali to nije to – ne počinje tako, u svakom slučaju, to nije prva scena.

Napravila sam nekoliko koraka po trotoaru, vazduh je bio suv i leden, teško sam disala. Krenula sam Ulicom dez Aršiv ponavljajući u sebi njegovo ime, dopadalo mi se, njegovo ime mi se dopadalo, želela sam da se tamo vratim, da osetim njegove oči na sebi, kao da su ruke.

Onda zašto ta bol u mojim grudima, kao da ih je noćni vazduh iznenada zagrebao iznutra, tek što su otvorena vrata dole, jedva prigušena bukom grada muzika s proslave na kojoj je ostao, zašto taj grč među mojim rebrima, ta knedla u mom grlu, taj čvor bezrazložnog straha, kao uzalud stisnuta pesnica?

Tako je počelo, evo šta treba pokazati: početak ljubavi, kako je to – kakav je to strah. Treba to pokazati zato što se posle zaboravlja, postoji praznina, belina nalik rupi u pamćenju iskopanoj na početku života: odmah prelazimo na porodične fotografije i na rođendanske proslave – mama, njene ruke i plišani meda. Zaboravljamo rođenje, zaboravljamo da nam je bilo hladno, da nas je bolelo, da smo strahovali, ne želimo za to da znamo. A strepnja je zapravo početni znak ljubavi, kao što ona obeležava i kraj, neobična je čak ta simetrija: ljubav počinje onako kako će se završiti, završava se kako je započela, tom zebnjom koja steže srce, tim sputanim dotokom vazduha koji nam oduzima dah poput poziva u pomoć, tim intimnim pokretom harmonike koji udiše i izdiše; dijastola i sistola, toplo-hladno, izbezumljena pumpa. Evo šta joj se dešava u Ulici dez Aršiv, taj srećan i nesrećan događaj: dolazi na svet, doživljava rađanje ljubavi, to rođenje koje je ljubav. Ljubav počinje onako kako dolazimo na svet, žestoka je, grebe i boli, vazduh se cepa i nedostaje nam u isto vreme, hteli bismo da zovemo u pomoć, slabi smo i goli, otkriveni, bojimo se, nevini smo: rađamo se očajni.

Rađamo se očajni jer znamo sve, sigurno znamo, ne bismo se bojali inače. To se već jednom dogodilo, susret se već odigrao, već smo sebe negde videli. Rađamo se za ljubav prisećajući se prošlosti, čak i kada nam je petnaest godina i kada nam je prvi put – to *nikada* nije prvi put: zbog lupanja uznemirenog srca, jer nismo od juče, znamo kako dolazi, sećamo se šta se s njom dešava, znamo i budućnost, takođe. Ljubavna strepnja je poput prirodnog saznanja o neispunjenom obećanju, stezanje srca je grčevito sećanje na izneverenu zakletvu. Postojalo je zakleto obećanje koje je trenutak saznanja surovo izdao, ne uništavajući, pri tom, sećanje na obećanje. Zaljubiti se znači roditi se sa sećanjem na rođenje, nijedno rođenje nije bezazleno, to je staro koliko i svet. Nešto se ponavlja, nešto od čega drhtimo, već smo išli

tom džunglom, oprezni, izloženi opasnosti; ali kada, ali gde, strah ne otkriva sve, strah ima svoje tajne – besnimo, tronuti smo, gubimo hrabrost: nismo tražili da se rodimo.

Prvi put sam ga videla dvadesetog januara 2003. kod jedne zajedničke prijateljice koja je slavila rođendan. Upravo sam razgovarala s nekim kada sam naglo fizički postala svesna osećanja izdvojenosti u prostoru i da sam kao obasjana svetlošću blica. Okrenula sam glavu, posmatrao me je u ogledalu iznad kamina, bili smo sami, on i ja, usred zlatnog rama, ostali su predstavljali pokretnu mutnu masu, u tom su nam se u ogledalu pogledi sreli. U očima je imao takav sjaj da sam prvo pomislila kako nije moguće da sam mu ja uzrok. A onda mi je prišao: „Da se predstavim“, rekao je, „jer to niko neće uraditi umesto mene“; malo sam oklevala jer nisam znala koje ime da kažem – imam ih više i iznenada mi se taj izbor učinio kao značajan ulog; koje je bilo pravo, koje je bilo za njega? Onda je pružio ruku prema meni, kao da bi hteo da me umiri i rekao: „Znam ko ste“.

Razgovarali smo pijući šampanjac, imala sam istu haljinu kao Odri Hepbern u filmu *Praznik u Rimu*, ne, nije bilo namerno, razmenili smo utiske o muzici, književnosti, filmovima, nisam poznavala njegove filmove, nije pročitao nijednu moju knjigu, video me je na televiziji pre godinu dana i prepoznao u trenutku kada sam stigla na proslavu po tome kako držim glavu – nasmešio se kao da me se setio – „Bavite se plesom?“ – zaboravio je na intervju, setio se samo da sam na kraju te emisije rekla: „Nadam se da je Smrt čovek“. U jednom trenutku,

neko je vrlo glasno pustio pesmu *Aleksandra, Aleksandrija* i snažno sam poželela da zaplešem, ali nisam jer mi je upravo objašnjavao svoju strast prema Gustavu Maleru. Oko ponoći rekla sam da moram da krenem, ne, nije to bila priča o bundevi, jednostavno, devojka koja mi je čuvala dete nije htela da propusti poslednji metro. „Imate decu?“, upitao je. Ispratio me je do hodnika prekorevajući sebe što je previše pričao, ali se nada se da ćemo se uprkos tome videti. „U međuvremenu sam nestrpljiv da počnem s čitanjem vaše knjige, da li bih mogao da vam pišem?“ Ispisala sam svoju adresu na jednom parčetu papira, pocepao ga je napola i na drugoj polovini napisao svoje podatke²; ta reč mi je zazvučala kao podati se. Rastali smo se na peronu, na vrhu stepeništa, videla sam sebe u njegovim očima kako se osmehujem – kakvim očima! Počela sam da silazim niz stepenice ne osvrćući se: „Znam ko ste“, govorio mi je njegov glas, „Znam ko ste“ – a kada bi bilo tačno da neko zna?

2 Igra rečima: na francuskom *coordonnees* znači podaci, a *corps donnees* podati se. (Prim. prev.)

Korpa

U pravu ste: zaista sam započela roman od ove priče. Imam na desetine strana, rasparenih odlomaka, napola redigovanih beležaka, isečke iz novina, citate, razne misli. Ali ne verujem da se iz toga može bogzna šta izvući – napokon, to je samo istorija jedne iluzije! Čovek koji me nije voleo – pa šta! Novi književni žanr: roman mržnje. Ta gomila hartijetina je leš kome nisam našla grobnicu i film mi neće pomoći da se tog leša rešim! A volela bih da mogu: ne biti više nagnut nad svojom prošlošću kao sudski lekar nad lešom, ne praviti više knjigu kao stolar mrtvački kovčeg, niti prevrtati jezik kao grobar zemlju u koju će zakopati mrtvaca. Dosta mi je tih reči koje kao lopatama nabacujemo preko lica voljenih, previše je teško na kraju, naročito kada nismo rešili da bacimo cveće, da pletemo vence. A onda sami umiremo i uvek imamo pomalo zemlje u ustima, ukus lešine, odvratno je, sve te knjige napisane dok je autor na samrti, ti pisci koji su jednom nogom u grobu i tu se osećaju kao kod kuće; smrt je njihov mlin, posećujemo njihovu agoniju – potrudite se i uđite, danas je na programu roman otvorena raka.

Nisam mogla da nastavim tu knjigu jer mi je bilo dosta pisanja posmrtnih hronike, pretresanja humusa da bih u njemu našla završnu reč. Bilo je dovoljno da napišem kratku priču za radio koju ste čuli

pa da ostanem iscrpljena, presušena kao bunar. Kaucirati strast, to je kao voditi registar umrlih: žalost vas na kraju proždire. Nekih dana bih sedala za pisaci sto kao da ležem u svoj mrtvački sanduk. I bilo mi je hladno, tako hladno! Na tom stupnju, to više nije autofikcija, to je autopsija! Literatura se piše *post mortem* – *post mortem*, *post coitum*, po sili stvari i, čak: *post restant*, često! I zar bi tu trebalo živeti – zar je tu ono od čega bismo živeli? Jesmo li lešinari na mrtvom telu ljubavi?

Znate šta sam uradila posle tog raskida da bih se izvukla iz rake? U početku više nisam mogla da čitam, ali sam išla u pozorište, često, koliko sam mogla. Najviše sam gledala ples, mnogo modernog plesa – sve ono što s punim pravom nazivamo živim spektaklom; želela sam da se lišim reči, da ostanu samo tela u pokretu. Trudila sam se da uvek sedim napred da bih izbliza videla one čije je prisustvo davalo smisla odsutnosti – ruke koje se stežu, oči koje plaču ili blistaju, noge koje drhte, grudi koje se zadihano podižu i spuštaju, oznojena koža, želela sam da budem u prvim ložama života, da ništa ne propustim, da gledam i opet gledam živu sirovinu smrti, pre metamorfoze.

Ali u bioskop, ne. U poslednje dve godine u bioskop idem vrlo retko. On je mrtav, takođe, i to od početka: ekran od pokrova, pokrova na kome se mogu pročitati samo tragovi nestalog tela.

U svakom slučaju, ne mogu više da pričam priče, to vam jasno kažem, previše dobro znam kuda one vode; kada ih pričamo, znači da su završene, pokušavamo od mrtve priče da načinimo živu reč; nepotrebno je bežati od toga, ne, nepotrebno je pričati vam priče: ne mogu više sebi da pričam priče. U ovom romanu sam pokušala da uhvatim dušu čoveka, izvinite na reči „duša“, ona sama po sebi oličava svu nemoć o kojoj govorim, duša čoveka sva obavijena oko moje, a ipak sama, udaljena, odvojena od svega, i od mene. Već dve godine ne pišem jer to ničemu ne služi. Pisanjem se ne vraća ljubav, ni duša. Pisanjem se takođe ništa ne stvara, niti se oživljavaju tela niti im se može dati životinjska privlačnost. Pisanje ne vodi ničemu; Paveze kaže da više nismo mladi onda kada shvatimo da je besmisleno pri-